

ZOMERSERIE ONDER LIMBURG

Het is een fascinerende, onbekende wereld die vooral in duisternis is gehuld. Waar feiten en fabels geboren zijn en waar bodemschatten en bedreigingen wachten. Een kijkje onder de grond in de serie Onder Limburg.

DOOR BENTI BANACH

De schatkamer van Limburg

De Maas was de levensader, die ook in de prehistorie al veel aantrekkingskracht had.

Reinier Ellenkamp

De Limburgse bodem is een schatkamer. Dat blijkt uit de bijzondere archeologische vondsten. En veel schatten zitten nog steeds in de grond. Alleen zoekt de provincie nu iemand die dat à la Freek Vonk kan uitdragen. Want het grote publiek weet van niets.

Moesten de oude Romeinen uitgerokend onder onze parkeerplaatsen bouwen? Een prachtig staaltje ironie, ooit bedacht in het Oostenrijkse Sankt Pölten toen daar het centrum op de schop ging. Gedeputeerde Hans Teunissen (D66, Ruimte en Onderwijs) citeert de Oostenrijkers wel eens als ergens in de provincie met enige frustratie wordt gereageerd op een archeologische opgraving. Teunissen wil er begrip mee kweken voor de archeologische schatkamer die de provincie Limburg is. „De eerste colleges tijdens mijn studie archeologie in Leiden gingen allemaal over Limburg”, onderstreept provinciale archeologe Karianne Winthagen. Ze springt terug naar haar propedeusejaar en somt op: de neanderthalers in groeve Belvédère in Maastricht, de vuursteenmijn in Rijkholt, de bandkeramiekboeren langs de Maas, de Romeinse villa's. En ze voegt er meteen aan toe: „Die rijkdom is bij de meesten echter niet bekend.”

Trots Misschien dat de archeologische collectie van Drenthe nog interessanter is dan de Limburgse, omdat alles wat daar uit de veengrond is opgegraven uiterst goed is geconserveerd. Al vindt conservator Benoît Mater van het Limburgs Museum in Venlo – die tien jaar in het Drents Museum heeft gewerkt – dat Limburg een topcollectie heeft. „Welke beter is, hangt af van chauvinisme. Maar in Limburg vind je uit iedere periode getuigen. Qua bodemdijkdom en verhalen heeft Limburg een topcollectie. We moeten zeker trots zijn op wat we hebben.” Winthagen bevestigt: „In Limburg zijn alle periodes vertegenwoordigd en wetenschappelijk gedocumenteerd.”

Een indruk van die sporen in de bodem krijgen we deze dagen in Ooijen. Als onderdeel van de Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum wordt in dit dorpje in de gemeente Horst aan de Maas een flink stuk Maasoever opgegraven aan de loop van de rivier. Voordat het stuk land verdwijnt, wordt er eerst, zoals wetenschappelijk voorschreven, archeologisch onderzoek gedaan. Het is na Well-Aijen het tweede grootschalige veldwerk direct langs de Maas. Het eerste, enkele jaren geleden, leverde deernate verrassende informatie op dat de geschiedenis van Limburg gedeeltelijk moest worden herschreven. Voor het eerst werd duidelijk dat dicht langs het water in verschillende pe-

Opgravingen in Ooijen-Wanssum. FOTO'S MIJNTJE WISMANS

riodes menselijke activiteit heeft plaatsgevonden.

Grondboringen in Ooijen hebben aan het licht gebracht dat er een natuurlijke zandrug van circa veertig meter breed langs de Maas heeft gelegen. De rivier heeft die rug of oeverwal in de loop van duizenden jaren opgebouwd door telkens weer een nieuwe bodemlaag af te zetten. Het is goed te zien in de lange sleuven die in het veld zijn gegraven. Op veel van die lagen heeft menselijke activiteit plaatsgevonden. „Op elke laag die enig tijd op het maai veld heeft gelegen, kun je menselijke sporen verwachten. De mens gaat nooit zomaar ergens in het landschap zitten. Hij zoekt de meest geschikte locatie. Deze rug was een perfecte plek om hoog en droog te zitten in de buurt van de Maas”, zegt projectcoördinator Reinier Ellenkamp in Ooijen. „De Maas was de levensader, die ook in de prehistorie al veel aantrekkingskracht had.”

Avfal

Tot nu toe zijn er vooral resten aardewerk en vuursteen gevonden. De potscherven stammen van boeren uit de late prehistorie, de vuursteenmesjes en splinters uit de midden-/late steentijd, zo'n vijf tot tien duizend jaar geleden. De splinters waren allemaal afgevoerd, die onze voorouders van een groot stuk vuursteen hebben afgeslagen bij de vervaardiging van pijlpunten, mesjes en bijlen. „Het kan zijn dat wat wij hier in twee weken opgraven, in de prehistorie binnen vijf minuten bij elkaar geslagen is. Maar we hebben op meerdere plaatsen op de rug

aanwijzingen gevonden voor kamperen”, zegt Ellenkamp.

Landbouw

Een leek kan het wat teleurgesteld reageren bij het zien van de relatief onopvallende vondsten. Moet dat nou allemaal voor zo'n speerpuntje? Ja, vindt Ellenkamp. „Als je wat te weten wilt komen over de mens in dit gebied wel. Ze hebben hun activiteiten immers niet – zoals wij – op digitale media vastgelegd.” Hij wijst op de eerste nieuwe informatie die dit onderzoek heeft opgeleverd: er zijn sporen van landbouw in de ijertijd teruggevonden. „Dat levert een nieuw inzicht, omdat tot voor kort werd gedacht dat het overstromingsrisico in die periode te groot was. Blijkbaar lag de rug toch hoog genoeg om droge velden te houden.” Nieuwe inzichten, dat is iets waar de provincie altijd op hoopt. „We weten heel veel, maar we weten nog meer niet. Vooral op detailniveau. De hoofdlijnen kennen we wel”, zegt Karianne Winthagen. De provincie gaat nu bekijken hoe alle bekende verhalen van de archeologie op een toegankelijke manier kunnen worden verteld. „We moeten het oubodige imago van de archeologie van ons afschudden. We zoeken iemand die goed kan vertellen. Een mix van Freek Vonk en Indiana Jones”, zegt Hans Teunissen.

Het horen van die verhalen is belangrijk voor de Limburgers omdat ze daarmee de geschiedenis van hun gebied leren kennen, stelt Teunissen. „Dat is belangrijk voor de identiteit van de provincie, voor het on-

„Onze cultuur is niet alleen de gilden en schutterijen, ook wat in de bodem ligt behoort tot onze cultuur.”

Hans Teunissen

derscheidend vermogen van een gebied. De provincie wordt al duizenden jaren bewoond. Dat vinden we terug in de gebruiken en de landschappen. Onze cultuur is niet alleen de gilden en schutterijen, ook wat in de bodem ligt behoort tot onze cultuur. Het verklaart waarom we leven zoals we leven.”

Spelen

Archeologe Benoît Mater vindt dat iemand niet goed aardt als hij de geschiedenis en cultuur van zijn gebied niet kent. „Wel als je door geschiedenis en archeologie weet op welke plek je leeft en waarom hier mensen wonen.” Ze verwijst naar haar kinderen die met speeren langs de Geleenbeek gingen spelen toen ze hadden gehoord dat daar in de steentijd jagers hadden gewoond. „Ze gingen heel anders om zich heen kijken.” Bij zijn aantreden vorig jaar heeft Teunissen archeologie tot provinciaal speerpunt verklaard. Niet alleen uit persoonlijke interesse. De D66'er vond ook twee concrete aanleidingen: de aanstaande verhuizing van het provinciale depot van het stoffige en vooral uitpuilende Centre Céramique in Maastricht naar een publiek-vriendelijke plek in Heerlen en een prestigieus internationaal archeologiecongres in het MECC volgend jaar.

Het Limburgs Museum vertelt het archeologische verhaal al vele jaren. Topvondsten als de bijlen van de eerste neanderthalers, resten van een Romeinse brug, het bronzen Romeinse haantje van Buchten, een in Asselt voor de Vikingers verstopte zilverschat, de bronzen ringen van Susteren, ze staan er allemaal fraai uitgesteld. Maar musea vertellen niet het hele verhaal. Het landschap is zelf ook een geschiedenisboek met grafheuvels, urnenvelden, verkleuringen. „Het gaat ook om hoe de grond werd gebruikt en aangepast”, stelt Mater. Archeoloog Bart Moonen van de provincie denkt dat de beleving van een natuurgebied kan worden verdiept als bezoekers ook het archeologische verhaal van dat gebied horen.

De bodem is de grootste schatkamer. De meeste opgravingen worden tegenwoordig weer toegedekt. Vroeger niet, wat honderd jaar geleden is opgegraven, is inmiddels geruïneerd. „Nu doen we het beter. En over honderd jaar doen we het nog beter. Laat de schatkamer onder de grond zitten, voor later.”

Reageren?
redactie@mgl.nl